

Ryccerzyk oliwkowożółty *Tricholomopsis decora* (Fr.: Fr.) Singer – rzadki grzyb w Lasach Oliwskich (Trójmiejski Park Krajobrazowy)

Tricholomopsis decora (Fr.: Fr.) Singer – a rare fungus in Lasy Oliwskie Forests (Trójmiejski Landscape Park)

MARCIN STANISŁAW WILGA

Katedra Pojazdów i Maszyn Roboczych, Politechnika Gdańska
80-952 Gdańsk, ul. Narutowicza 11/12
e-mail: mwilga@mech.pg.gda.pl

Słowa kluczowe: ryccerzyk oliwkowożółty, grzyby podstawkowe, Lasy Oliwskie.

W wykazie 375 gatunków wielkoowocnikowych grzybów podstawkowych (macromycetes) stwierdzonych na obszarze Trójmiejskiego Parku Krajobrazowego (TPK) (Wilga 2008), umieszczono m.in. ryccerzyka oliwkowożółtego (syn. ryccerzyk ozdobny) *Tricholomopsis decora* (Fr.: Fr.) Singer, należącego do taksonów o typie rozmieszczenia holarktycznego (por. Bujakiewicz 2003). Zaliczany jest on do grzybów podstawkowych Basidiomycota, rzędu pieczarkowców Agaricales i rodziny gąskowatych Tricholomataceae (Pegler 2003, Wojewoda 2003). Rodzaj *Tricholomopsis* reprezentują w Polsce jeszcze dwa gatunki: pospolity ryccerzyk czerwonożółty *T. rutilans* (Schaff.: Fr.) Singer oraz rzadki ryccerzyk czerwonołuskowy *T. ornata* (Fr.) Singer (Wojewoda 2003).

Ryccerzyk oliwkowożółty wymieniany jest z Ameryki Północnej, Azji i Europy, gdzie zasiedla przede wszystkim obszary górskie, stąd został zaliczony do grzybów borealno-subalpejskich (Jahn 1969). W Polsce stwierdzono go m.in. w Tatrach, Sudetach, Beskidach i w Górach Świętokrzyskich (Bujakiewicz 2003, Wojewoda 2003, Kujawa 2005). Trzykrotnie został znaleziony także na niżu:

w Puszczy Zielonce koło Poznania (Zaleski i in. 1948), w Białowieskim Parku Narodowym (Bujakiewicz 1997, 2003) oraz w Lasach Oliwskich (Wilga 2004, 2008). Ze względu na przynależność do gatunków zagrożonych o charakterze puszczańskim, Bujakiewicz (2003) zaproponowała zmianę jego kategorii zagrożenia z „rzadki” – R na „narażony” – V (por. Wojewoda, Ławrynówicz 2006).

Ryccerzyk oliwkowożółty jest związany z drzewami iglastymi, przede wszystkim ze świerkiem pospolitym *Picea abies*, ale również z sosną zwyczajną *Pinus sylvestris* i jodłą pospolitą *Abies alba*. Występuje na ich martwym drewnie: na pniakach, leżących gałęziach, itp. Owocniki pojawiają się od sierpnia do października. Zbudowane są z kapelusza i trzonu. Kapelusz jest oliwkowożółty do złocistożółtego z ciemnobrunatnymi łuseczkami; największe ich skupienie występuje w części centralnej kapelusza (ryc. 1). Trzon jest pusty, ozdobiony ciemnymi łuseczkami lub ich nie posiada (Pegler 2003, Gerhardt 2006).

W południowej części TPK, zajmowanej przez Lasy Oliwskie, *T. decora* stwierdzono dotychczas na dwóch stanowiskach opisanych

szczegółowo poniżej, jednym wcześniej opublikowanym (Wilga 2004, 2008) – stanowisko 1. oraz nowym, niedawno stwierdzonym – stanowisko 2.

Stanowisko 1. położone jest w oddz. 119 leśnictwa Renuszewo (nadm. Gdańsk, obręb Oliwa, ATPOL DA80). W roku 2003 dwa owocniki wyrosły na zmurszałym, omszałym pniaku po wyciętej sośnie zwyczajnej *Pinus sylvestris*, porośniętym obficie przez porosta chrobotka strzępiastego *Cladonia fimbriata* (Wilga 2004, 2008). Miejsce to ze względu na bogactwo macromycetes (105 gat.) zostało w czerwcu 2007 r. wytypowane jako ostoja dla tych organizmów (Wilga, Ciechanowski 2007, Wilga inf. niepubl.). Zbiorowiskiem, w którym wyrósł rycerzyk jest żyzna buczyna niżowa *Galio odorati-Fagetum*. W domieszce występuje dąb bezszypułkowy *Quercus petraea*, tworząca kępy brzoza brodawkowata *Betula pendula*, modrzew *Larix* sp. oraz sosna zwyczajna *Pinus sylvestris*. Choć jest ona gatunkiem obcym siedliskowo (por. Herbich J., Herbich M. 2001), ma duże znaczenie w utrzymywaniu tutejszej różnorodności biologicznej, m.in. zapewnia trwanie gatunkom macromycetes związanych z tym drzewem. W ubogim runie występuje m.in. nielicznie kostrzewa leśna *Festuca altissima* oraz przytulia wonna *Galium odoratum*. W bezpośrednim sąsiedztwie wspomnianego pniaka, stanowiącego podłoże dla rycerzyka, jesienią 2007 r. utworzono rozległy zrąb, wskutek czego zmieniły się radykalnie warunki mikroklimatyczne, wpływając negatywnie na rozwój niektórych występujących tu cennych gatunków mikrobioty.

Stanowisko 2. Pojedynczy owocnik zauważono w oddz. 123 leśn. Matemblewo (nadm. Gdańsk, obręb Oliwa, ATPOL DA80; 10.09.2008). Ze względu na występowanie w tym miejscu ściśle chronionego podgrzybka pasożytniczego *Xerocomus parasiticus*, w latach 90. XX wieku utworzono tu obszarowy pomnik przyrody nr 1077 (Wilga 1993, Pismo 1996). Mocno zmurszały pniak świerkowy, na którym wyrósł rycerzyk oliwkowożółty (ryc. 1), został obficie zasiedlony przez porosty z rodzaju *Cladonia*. W dniu 15 września

Ryc. 1. Owocnik rycerzyka oliwkowożółtego *Tricholomopsis decora*, oddz. 123 leśn. Matemblewo (10.09.2008 r.; fot. M.S. Wilga)

Fig. 1. Basidiome of Tricholomopsis decora, forest section 123 of the forestry Matemblewo (10 September 2008; photo by M.S. Wilga)

2008 r. zauważono drugi owocnik rycerzyka, będący w początkowej fazie rozwoju. Pniak zlokalizowany jest na obrzeżu niewielkiego torfowiska przejściowego, mocno ocienionego przez pobliskie drzewostany bukowo-sosnowe. Rosną tu także nieliczne dojrzałe świerki, opanowane przez kornika drukarza *Ips typographus*, zaś obszar samego torfowiska porastają karłowate drzewa tego gatunku oraz brzoza omszona *Betula pubescens*. Torfowisko położone jest w niecce wytopiskowej powstałej w okresie końcowego stadium recesji lądolodu skandynawskiego (Szukalski 1987). Są tu widoczne ślady pozyskiwania torfu (doły wypełnione wodą i porośnięte torfowcami). Dla osuszenia tego torfowiska wykopano rów odwadniający, łączący się z podobnym obiektem położonym nieco niżej.

O znalezieniu nowego stanowiska *Tricholomopsis decora* w Lasach Oliwskich autor powiadomił specjalistów z Zarządu TPK oraz nadleśnictwo Gdańsk, licząc, że obszar pomnika przyrody zostanie wyłączony z wszelkich zabiegów gospodarczych. Wówczas obfitość zalegającego drewna zapewni właściwą bazę troficzną opisanemu, bardzo rzadkiemu na niżu i pięknemu gatunkowi grzyba, jakim jest niewątpliwie rycerzyk oliwkowożółty.

PIŚMIENICTWO

- Bujakiewicz A. 1997. Agaricales. W: Faliński J.B., Mułenko W., Bujakiewicz A., Majewski T. (red.). Cryptogamous plants in the forest communities of Białowieża National Park. Ecological Atlas (Project CRYPTO 4) Phytocoenosis 9 (N.S.) Suppl. Cartogr. Geobot. 7: 304–407.
- Bujakiewicz A. 2003. Puszcza Białowieska ostoją rzadkich i zagrożonych grzybów wielkoowocnikowych. Parki nar. Rez. przyr. 22(3): 323–346.
- Gerhardt E. 2006. Grzyby. Wielki ilustrowany przewodnik. Bauer-Weltbild Media Sp. z o.o., Sp. k., Warszawa.
- Herbich J., Herbich M. 2001. Zbiorowiska roślinne specyfika, zagrożenia i ochrona. W: Przewoźniak M. (red.). Materiały do monografii przyrodniczej regionu gdańskiego. T. 6. Trójmiejski Park Krajobrazowy. Przyroda – Kultura – Krajobraz. Wyd. Gdańskie, Gdańsk: 81–125.
- Jahn H. 1969. Zur Pilzflora der subalpinen Fichtenwälder (*Picetum subalpinum*) in Oberen Harz. Westf. Pilzbr. 7: 93–102.
- Kujawa A. 2005. Rejestr gatunków grzybów chronionych i zagrożonych – nowa forma gromadzenia danych mikologicznych pochodzących od amatorów. Podsumowanie roku 2005. Przegl. Przyr. 16(3–4): 17–52.
- Pegler D. 2003. Grzyby Polski i Europy. Wyd. Larousse Polska, Wrocław.
- Pismo 1996. Pismo Urzędu Wojewódzkiego w Gdańsku. Do Zarządu Parków Krajobrazowych w Gdańsku w sprawie ochrony siedliska podgrzybka pasożytniczego. Gdańsk (msc.).
- Szukalski J. 1987. Trójmiejski Park Krajobrazowy. Wyd. Kultury Fiz., Sportu i Turystyki UW w Gdańsku, Gdańsk.
- Wilga M.S. 1993. Stanowisko podgrzybka pasożytniczego w Lasach Oliwskich. Chrońmy Przyr. Ojcz. 49(4): 90–94.
- Wilga M.S. 2004. Grzyby wielkoowocnikowe (macromycetes) Doliny Zielonej (Lasy Oliwskie). Przegl. Przyr. 15(3–4): 3–18.
- Wilga M.S. 2008. Grzyby wielkoowocnikowe Trójmiejskiego Parku Krajobrazowego – przyczynek do ich poznania. Zarząd TPK, Gdańsk: 1–96 (msc.).
- Wilga M.S., Ciechanowski M. 2007. Ostoja grzybów wielkoowocnikowych i słuźowców w Lasach Oliwskich (Trójmiejski Park Krajobrazowy). Chrońmy Przyr. Ojcz. 63(6): 82–101.
- Wojewoda W. 2003. Checklist of Polish larger Basidiomycetes. Krytyczna lista wielkoowocnikowych grzybów podstawkowych Polski. W serii: Mirek Z. (red.). Różnorodność biologiczna Polski. Tom 7. W. Szafer Institute of Botany, Polish Academy of Sciences, Kraków.
- Wojewoda W., Ławrynówicz M. 2006. Czerwona lista grzybów wielkoowocnikowych w Polsce. W: Mirek Z., Zarzycki K., Wojewoda W., Szelaż Z. (red.). Czerwona lista roślin i grzybów Polski. W. Szafer Institute of Botany, Polish Academy of Sciences, Kraków: 53–70.
- Zaleski K., Domański S., Wojciechowski E. 1948. Grzyby Państwowego Nadleśnictwa Zielonka (woj. poznańskie), zebrane w latach 1946 i 1947. Acta Soc. Bot. Pol. 19(1): 101–143.

SUMMARY

Wilga M.S. *Tricholomopsis decora* (Fr.: Fr.) Singer – a rare fungus in Lasy Oliwskie Forests (Trójmiejski Landscape Park)

Chrońmy Przyrodę Ojczystą **65** (4): 311–313, 2009.

A rare fungus *Tricholomopsis decora*, included in the Polish Red List of Macromycetes under the category R (rare), has been recorded in the area of the Trójmiejski Landscape Park near Gdańsk, northern Poland. The species occurs in Poland mainly in mountainous areas. It is known from only three lowland localities. The author describes the fungus' habitat in one of them, the Lasy Oliwskie forests.